

« زن و مطالعات خانواده »

سال دهم - شماره سی و هفتم - پاییز ۱۳۹۶

ص ص: ۴۵-۶۴

تاریخ دریافت: ۹۶/۹/۶

تاریخ پذیرش: ۹۶/۱۰/۱۸

کارکردهای اجتماعی و اقتصادی زنان در گسترش اشتغال‌زایی در صنعت گردشگری با تأکید بر جنبه‌های حقوقی

دکتر حسن موثقی^۱

چکیده

امروز صنعت گردشگری با سرعت هر چه تمام‌تر با تمام‌پا به میدان اقتصاد جهانی نهاده و یکه‌تاز رشد ارتباطات بین‌المللی پنج‌قاره و کسب سود خالص گردیده است. در این موفقیت نقش تاثیرگذار زنان غیر قابل انکار و در خور تحسین است. به تجربه ثابت شده که رونق بسیاری از بازارها، بورس‌ها و برندهای مشهور تجاری مدیون حضور زنان است. بدین ترتیب زنان به عنوان رقبای تازه نفس و مطرح در قلمرو اشتغال حاضر شده و هم‌اکنون بسیاری از مشاغل از جمله استارت‌آپها، گردشگری، شرکت‌های هواپیمایی و بخش خدمات بازاریابی اینترنتی کالاها و صنایع مدرن و با کیفیت را به چنگ آورده‌اند و دوشادوش مردان برای نشان دادن ظرفیت‌ها و ابتکارات خود در تکاپو می‌باشند. کارکرد اجتماعی زنان در صنعت گردشگری حکایت از موفقیت آنها در این حوزه دارد به نحوی که اعتقاد به تساوی جنسیتی و تغییر دیدگاه‌های اجتماعی نسبت به زنان را موجب شده و به بسیاری از باورهای اشتباه جوامع انسانی در خصوص اشتغال زنان در مشاغل مختلف و به ویژه گردشگری پایان داده است در موازین حقوق بشر آنها بیشتر از قبل مورد توجه قرار می‌گیرند. همین‌طور کارکرد اقتصادی زنان در صنعت گردشگری موجب افزایش استقلال مالی، ارتقای مشاغل و ارزآوری شده است.

واژه‌های کلیدی: گردشگری، زنان، کارکردهای اجتماعی، کارکردهای اقتصادی، موازین حقوقی

مقدمه

در هزاره سوم که از سال ۲۰۰۰ میلادی آغاز شده شاهد هستیم که جهان امروز از کلیه جوانب با دو قرن از آن متمایز گردیده است. در سال‌های قبل از ۱۹۴۵ مبنای رفتار دولت‌ها همزیستی با یکدیگر بود و کمتر در امور هم مداخله می‌کردند، اما با تصویب منشور سازمان ملل متحد فصل نوینی در جهت همکاری میان اعضای جامعه بین‌المللی در کلیت خود آغاز شد و کشورها به این شعار ژان مونه سیاست‌مدار برجسته فرانسوی تجلی عینی دادند که می‌گفت کشورهایی که با هم تجارت می‌کنند با هم نمی‌جنگند. با این حال وقوع حوادث وحشتناکی چون حادثه تروریستی یازده سپتامبر، رشد تروریسم در اکثر قاره‌های جهان و همین‌طور گسترش سلاح‌های کشتار جمعی به گسترش تهدیدات اقتصادی و اجتماعی منجر شد و فضای کسب و کار را از رونق انداخت. بدین ترتیب کشورهای زیر خط استوا که برخی از آن‌ها در جهان سوم جای گرفته‌اند از رکود اقتصادی شدیدی در نتیجه تنش‌ها و بحران‌های انسانی، صدمات فراوانی را متحمل شدند و بیش از همه در گرداب اختلافات غلطیدند. با این حال مردم فراموش نکردند که با امید به آینده گردشگری قادر است که اندکی از آلام و رنج خود را بکاهد و به احیای اقتصادی جوامع خود و دیگر کشورهای جهان نائل آید. حتی آمارهای مختلف سازمان ملل نیز حکایت از این دارد که توریسم و گردشگری می‌تواند در یک فرجه زمانی کوتاه موجب بهبود فضای کسب و کار و تسریع در گردش ثروت مالی و بهبود شرایط اقتصادی و رعایت حداقل استانداردهای زندگی همه ملل جهان شوند (موثقی، ۱۳۹۲: ۱۳). ضمن آن که گردشگری یکی از بهترین و کارآمدترین ابزارهای ارتباطات فرهنگی بین ملل جهان بوده و قادر است به بسیاری از سوء تفاهات میان کشورها پایان دهد و موجب رفتارها و انتظارات عقلایی طرفین از همدیگر شود. بدین ترتیب گردشگری کریدور ویژه‌ای برای ملل جهان است که می‌تواند ضمن ملاقات با یکدیگر نه تنها در زمینه‌های فرهنگی ارتباط برقرار کنند بلکه به تبادل تجربیات اجتماعی، تجاری و اقتصادی پرداخته و موجب رونق هر چه بیشتر اشتغال‌زایی شوند. این یک حقیقت است که تنوع سنت‌ها و آداب و رسوم هر ملتی برای ملل دیگر خوشایند و قابل تحسین است و اگر کشورها در جهان امروز به تجارت روی آورده‌اند، ناشی از شناخت صحیح یکدیگر از نگاه گردشگری و مصرف کالاهای متنوع همدیگر است و می‌تواند زمینه ساز تعاملات مختلف انسان‌ها با هم در آن سوی مرزها گردد و به تحکیم صلح جهانی کمک کند (حیدری، ۱۳۸۹: ۱۳).

با نگاهی گذرا به ترکیب جمعیت کشورها می‌توان دریافت که مردم در همه نقاط جهان از تنوع فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و مذهبی برخوردارند و آن‌چه که موجب بهبود فضای گردشگری و کسب و کار می‌گردد همین تفاوت‌هاست که هر یک جذب خود را داراست. ملل جهان آداب و رسوم متفاوتی دارند هر یک از آن‌ها در زمینه خاصی هنرمندند؛ پوشاک آن‌ها رنگ و مدل و اندازه‌های مختلفی دارد؛ تعاملات مذهبی و فرهنگی گوناگونی را یدک می‌کشند؛ شیوه‌های کسب درآمد آن‌ها متمایز از هم است؛ زبان محاوره‌ای هر یک از آنها از لطافت خاصی برخوردار است و تنوع فرهنگی به آن‌ها زیبایی بخشیده

و هر یک از آن‌ها در تولید و خدمات خاصی ورزیده شده‌اند که با عرضه آن استعدادها و ظرفیت‌ها افتخار و ثروت کسب می‌نمایند (علی اکبری، ۱۳۹۱: ۲۳) و در تاریخ به جاودانگی دست می‌یابند. یک مثال باستانی در این زمینه اقوام فینیقی بودند که شش هزار سال پیش با ساخت کشتی‌های بادبانی و پارویی بزرگ به اولین تجار موفق در خرید و فروش کالا مبدل شدند و بازارهایی را در اروپا و مدیترانه تاسیس کردند و موجب رونق کسب و کار و بهبود کارکردهای اجتماعی و اقتصادی جوامع خود و دیگر سرزمین‌ها شدند (ماتیوز^۱، ۱۳۸۸: ۴).

با وجود چنین زمینه تاریخی در گذشته‌های دور بود که در سال ۲۰۰۰ میلادی در بند ۲۰ فقره ج، اعلامیه هزاره سازمان ملل متحد در خصوص جلب مشارکت زنان در دستیابی به توسعه پایدار از طریق پایان دادن به بی‌عدالتی در حق آنان مقرر داشت که جامعه بین‌المللی مصمم است به ترویج تساوی جنسیتی و اعطای فرصت‌های جدید به زنان برای حضور در بازار کسب و کار و بهبود کارکردهای اجتماعی و اقتصادی خود تا قادر باشند به فقر دامنگیر زنان پایان دهند و در هیچ زمانی گرسنه نمانند و با دسترسی به خدمات استاندارد بهداشتی به سوی توسعه پایدار گام بردارند (ذاکریان، ۱۳۸۱: ۱۸۵). در این راستا سازمان جهانی گردشگری در تلاش است که با رونق بخشیدن به صنعت گردشگری در افزایش آمار اشتغال و تسریع در رشد اقتصادی کامیاب شود و به آرامی ملت‌ها را به سوی صلح و بردباری و ارتباطات فرهنگی سوق دهد (سازمان ملل متحد، ۱۳۸۸: ۶۳).

نیمی از مردم جهان را زنان تشکیل می‌دهند که دارای هویت بشری بوده و استحقاق دستیابی به حقوق نسل‌های حقوق بشری شامل حقوق مدنی و سیاسی (نسل اول حقوق بشر)، حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی (نسل دوم حقوق بشر) و حقوق جمعی و همبستگی و توسعه پایدار (نسل سوم حقوق بشر) را دارا می‌باشند. بیان این مطلب اغراق‌آمیز نیست که زنان بسیاری از مشاغل و پست‌های سازمانی را به چنگ آورده‌اند و در صورتی که موفق شوند ابتکارات خود را در صنعت گردشگری ابه کار گیرند، شاهد رشد آمار اشتغال‌زایی در بسیاری از کشورهای جهان خواهیم بود که می‌تواند به مقابله با تهدیدات ناشی از فقر و توسعه نیافتگی برخیزد. در این مقاله در صدد هستیم به این سوال پاسخ دهیم که کارکرد اجتماعی و اقتصادی زنان در افزایش اشتغال‌زایی در صنعت گردشگری با تکیه بر بسترهای حقوقی را از جهت کارآمدی یا عدم موفقیت بسنجیم بنابراین به بیان مباحثی چون هدف کلی تحقیق، اهداف اختصاصی تحقیق، مبانی نظری، پیشینه تحقیق، فرضیه، آشنایی با متغیرها، اشتغال‌زایی، مفهوم واژه صنعت گردشگری، روش‌شناسی اسنادی، یافته‌های تحقیق پرداخته و در پایان به این نتیجه رهنمون شویم که حضور زنان در صنعت گردشگری حلقه گمشده رونق این صنعت است که در صورت توجه به آن اقتصاد جهانی شاهد موج جدیدی از شکوفایی و تحقق توسعه متوازن و پایدار در سرتاسر جهان خواهد بود.

اهمیت صنعت گردشگری در هزاره سوم

گردشگری صنعت منحصر به فردی^۱ است زیرا که با شاخصه‌های متنوع مالی، اقتصادی، تجاری و فرهنگی و بویژه حقوق بشری توأم است و بر همه سطوح زندگی انسان‌ها تاثیر می‌گذارد و قادر است چالش‌های اجتماعی، فرهنگی و اقتصادی و تنش‌های جامعه بین‌المللی را در کوتاه مدت برطرف نماید و فضای صلح و دوستی را جایگزین آن نماید (محمودی میمند و مقدمی، ۱۳۹۰: ۱۹). گردشگری قادر است که زمینه رقابت بین همه ذینفعان گردشگری را فراهم نماید زیرا در تلاش برای جذب گردشگران هستند و در صورتی که اهداف رفاهی و تفریحی توریست‌ها تحقق یابد در خرج کردن پول امساک نخواهند ورزید و این مطلب برای جوامع محلی و بومی و حتی کشورهای مقصد ثروت و توسعه پایدار را به ارمغان می‌آورد و بر تعداد شاغلان در بخش‌های مختلف افزوده می‌شود.

با اقامت طولانی در مقصد، آرزوی دستیابی به درآمدهای پایدار برای مردم میزبان تحقق خواهد یافت و نوآوری در گردشگری اگر با ارائه خدمات رفاهی و برنامه ریزی منظم انجام شود برای متصدیان گردشگری آینده پایدار و درخشانی را رقم خواهد زد. به عبارت دیگر میزان اشتغال‌زایی کارگران از نظر اشخاص فعال در این صنعت قابل مقایسه با هیچ نوع صنعتی نیست و این مثل که گردشگری رکود ندارد واقعیتی غیر قابل انکار است زیرا سفر و تفریح و گام برداشتن در مسیر مسافرت و ماجراجویی و آشنایی با ناشناخته‌ها برای هر انسانی دلپذیر و خوشایند است (همان، ۲۰) و همان طور که شورای جهانی مسافرت و گردشگری اظهار داشته، گردشگری صنعتی تاثیرگذار بر اقتصاد دهکده جهانی است (هولدن، ۱۳۹۴: ۱۱)

گردشگری ابزاری است کارآمد که با توسل به آن می‌توان بسیاری از زمینه‌های فرهنگی، تعاملات حقوق بشری و بسترسازی برای بهبود روش‌های حفاظت از محیط زیست و کاهش اختلافات میان فرهنگ‌ها، زبان‌ها، قومیت‌ها و مذاهب مختلف را بهبود بخشید. این صنعت بحق شایسته احراز بزرگترین صنعت پرسود در جهان است (هال و جنکینز، ۱۳۷۷: ۱۱). در عصر کنونی، جهان به تهدیدات متنوعی دچار است که سازمان ملل متحد در گزارش‌های مکرر خود به آن اشاراتی دارد از جمله: گرسنگی در حال رشد، فقر جانکاه، مخاصمات مسلحانه ملی و فرامرزی، گسترش سلاح‌های اتمی، رکود اقتصادی در نیمکره جنوبی و انفجار جمعیت، تخریب گسترده محیط زیست و پدیده تغییرات اقلیمی و جهان در حال تغییر، گرم شدن زمین، انقراض گونه‌های جانوری و گیاهی، بیکاری و تروریسم سازمان یافته فراملی و شکاف میان شمال و جنوب. اروپا مثالی از این تجربه موفق است. این قاره که دارای ساختار اکولوژیک است با اهمیت دادن به فضای کسب و کار و حضور چشم‌گیر زنان در گردشگری و خدمات توریستی، با بستن بسیاری از خیابان‌ها در شهرهای بزرگ و کوچک و افتتاح رستوران‌های شیک و مدرن و هایپر مارکت‌ها، موزه‌ها، باغ وحش‌ها، اپراها، شهربازی، پانتومیم خیابانی، انواع اغذیه و آشامیدنی‌ها، قلعه‌های باستانی و نمادهای نوستالژیک، به درآمدهای هنگفتی دست یافته است. ضمن آن

که به صورت آرام و بدون هر گونه تنش و ایجاد تعصب فرهنگ غنی اروپایی را ترویج می‌دهد و رشد اقتصادی چشم‌گیری را شاهد است.

یک نمونه از موفقیت‌های زنان را در حوزه گردشگری می‌توان به تنوع غذایی میزهای رستوران‌ها اشاره کرد که با نوآوری، هر از چندگاهی بر تعداد مشتریان خود می‌افزایند و بقای تجارت و کسب خود را تضمین می‌نمایند. اگر برخی از کشورهایی که به صنعت نفت متکی هستند، با مزایای بی‌شمار، به ویژه درآمد بالای ناشی از سفرهای توریستی و گردشگری و فروش صنایع دستی و دیگر محصولات عرضه شده به گردشگران آشنا شوند، قطعاً با گام‌های استواری به سوی توسعه صنعت گردشگری پیش رفته، به بسیاری از معضلات اقتصادی و اجتماعی نظیر بیکاری و فروپاشی خانواده‌ها پایان خواهند داد.

اهداف تحقیق

هدف کلی

تعیین کارکرد اجتماعی و اقتصادی زنان در گسترش اشتغال‌زایی در صنعت گردشگری با تاکید بر جنبه‌های حقوقی

اهداف اختصاصی

۱- تعیین کارکرد اجتماعی زنان در گسترش اشتغال‌زایی در صنعت گردشگری با تاکید بر جنبه‌های حقوقی

۲- تعیین کارکرد اقتصادی زنان در گسترش اشتغال‌زایی در صنعت گردشگری با تاکید بر جنبه‌های حقوقی

مبانی نظری

گی و سولا گردشگری را به عنوان پروسه‌ای اقتصادی معرفی کرده‌اند که بسیار اشتغال‌زاست و عامل موفقیت در توسعه پایدار و سرمایه‌گذاری است (۱۳۷۷: ۴۷) که واجد آثار متنوع دیگری هم هست و از محبوبیت جهانی برخوردار می‌باشد. گردشگری قادر است با معرفی فرهنگ‌های منحصر به فرد و ویژه و شناساندن آن‌ها موجب علاقه برای سایر مردمان و آگاهی آن‌ها در مورد آداب و رسوم متنوع ملت‌ها گردد و به بهبود شیوه‌های نگهداری از جاذبه‌های توریستی و پایداری مشاغل مختلف و ارتباطات بین انسانها منجر شود. این صنعت قادر است صلح پایدار را برای جوامع به ارمغان بیاورد و رویای دهکده جهانی و شهروند جهانی را محقق سازد و دنیا را برای همه سودمند و خوشایند نماید (همان: ۴۸).

از جهت مبانی نظری شاخص‌ترین توجیه برای توجه به موضوع مشارکت زنان در صنعت گردشگری، موضوع اشتغال است که واجد وصف حقوق بشری و شهروندی است و اساساً سازمان بین‌المللی کار با هدف استقرار عدالت اجتماعی با تغییر، اصلاح و ارتقای حقوق کار برای زنان و مردان تشکیل شده است

تا با حضور نمایندگانی از دولت، کارگر و کارفرما، حقوق عادلانه برای بخش اشتغال کارگران طراحی و تدوین کرد (ضیائی بیگدلی، ۱۳۹۳: ۲۲۷).

اگر قصد داشته باشیم یک تصور کلی از ارتباط میان گردشگری و اشتغال زنان در این زمینه تهیه کنیم موارد زیر به عنوان شاخصه‌های ملموس این ارتباطاند:

۱. گردشگری صنعتی چند وجهی است که تاثیرات اقتصادی، فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و اخلاقی خاصی را با خود همراه دارد.

۲. اصولاً در دهکده جهانی همه جوامع و اجتماعات بشری به نوعی با هم در ارتباطند، یا مستقیم ورود یا غیر مستقیم و از طریق فضای اینترنتی.

۳. اشتغال یک ضرورت اجتماعی و حقوق بشری است و تحقق بسیاری دیگر از موازین حقوق بشر به آن وابسته است. اساساً توسعه پایدار بدون دستیابی به یک شغل و درآمد حاصل از آن یک رویاست.

۴. گردشگری بهترین و سالم‌ترین ابزار تفاهمات فرهنگی بین ملل و دول جهان است (معصومی، ۱۳۸۴: ۶۰)

همانطور که مجمع عمومی سازمان جهانی گردشگری^۱ در سال ۱۹۹۹ منشور جهانی اخلاق گردشگری را به تصویب رساند، چهارچوب نظری گردشگری را می‌توان در موارد ذیل جستجو کرد:

۱. گردشگری در تلاش است که بین گردشگران و دولت‌های میزبان تعامل و ارتباط متقابل ایجاد کند تا ترس ناشی از ناآگاهی‌ها از همدیگر برطرف شود.

۲. با رونق یافتن صنعت گردشگری می‌توان شاهد ارتقای روحیه، طرز تفکر و شخصیت اشخاص حقیقی و دیگر گروه‌های اجتماعی بود.

۳. گردشگری از بهترین ابزارهای حفاظت همه جانبه از توسعه متوازن و پایدار کشورهاست

۴. گردشگری از مصادیق بارز میراث مشترک بشریت یا میراث معنوی بشریت است.

۵. گردشگری ذاتاً یک رفتار توسعه ای است که موجب استقرار تدریجی عدالت اجتماعی مخصوصاً در میان جوامع بومی و کم‌درآمد می‌شود.

۶. توجه به گردشگری موجب توجه به همه مقدمات گردشگری سالم نظیر غذا، بهداشت و احترام و اطلاع رسانی می‌گردد.

۷. حقوق گردشگران از مصادیق حقوق بشری است و رعایت آن یک تکلیف انسانی است و محدودیت پذیر نیست.

۸. حق انتقال و جابجایی از مقدمات حقوق گردشگری در همه کشورهاست. بنابراین کشورهایی که در آن‌ها گردشگری رونق دارد قطعاً زمینه‌های استقرار حقوق بشر را فراهم کرده اند و این از مصادیق دموکراسی و حاکمیت قانون در جوامع میزبان است.

۹. به این نکته توجه داشت که باید حقوق بشر در مورد گردشگران به دقت و بدون تعصب رعایت شود که شامل حقوق مدنی- سیاسی، حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و حقوق همبستگی یا توسعه پایدار است.

۱۰. گردشگری صنعتی است که نیازمند نظارت و کنترل دقیق موسسات و نهادهای خصوصی ارائه دهنده خدمات به گردشگران است (موتقی، ۱۳۹۲: ۸۹).

پیشینه تجربی

دالن جی تیموثی^۱ و جیان پی نیاوپان^۲ (۱۳۹۰-۱۳۸۹) در کتاب میراث فرهنگی و گردشگری در کشورهای در حال توسعه به نقش تاثیرگذار میراث فرهنگی در رونق گردشگری پرداخته و چالش‌ها و فرصت‌های آن را بر شمرده است در مرحله بعد به بیان دیدگاه‌های منطقه‌ای در خصوص گردشگری در کشورهای آسیای جنوب شرقی، پاسفیک، آسیای جنوب غربی و شمال آفریقا، منطقه دریایی کارائیب، آمریکای لاتین، اروپای مرکزی و شرقی پرداخته و به مقایسه آن با وضعیت گردشگری در جهان در حال رشد و توسعه مبادرت ورزیده و با ترسیم جداولی مباحث موضوع گردشگری را به چالش کشیده و به این نتیجه رسیده اند که گردشگری ابزار قدرتمندی برای مقابله با فقر و دیگر معضلات مرتبط با کمبود درآمد در کشورهای در حال توسعه است اما مسیر طولانی برای دستیابی به آن در پیش است.

جانان میچل^۳ و کرولاین اشلی^۴ (۱۳۹۲) در کتاب توریسم و کاهش فقر، تاثیر فعالیت‌های توریستی بر اقتصاد و تاثیر توریسم بر ساختار اقتصاد مناطق بومی و شاخصه‌های توسعه و ایجاد رقابت در این صنعت بررسی کرده است. او با یک برداشت ابتکاری در سه مبحث به تفهیم تاثیر گردشگری بر فقرا به صورت آثار و نتایج مستقیم و ثانویه توریسم بر فقرا و همین‌طور پویایی توریسم در اقتصاد کشورهای در حال رشد پرداخته و زیر ساخت‌ها را به چالش کشیده است. این نویسندگان سپس به توسعه عناصر انسانی و ساختار اقتصادی جوامع و تعاملات کشاورزی و توریسم پرداخته‌اند و در نهایت در فصول آخر کتاب دکتترین‌های موجود راجع به توریسم و فقرا بررسی کرده و به این نتیجه رسیده‌اند که توریسم و گردشگری برای کشورهای کم درآمد یک موهبت غیر قابل انکار اقتصادی است. اما حتی توریسم نیز قادر نیست که فقر را به طور کامل محو کند یا کاهش دهد اما به هر حال گردشگری فرصتی برای رشد است که اهمیت آن غیر قابل انکار است.

کالین مایکل هال^۵ و جان ام جنکینز^۱ (۱۳۷۷) در کتاب درآمدی بر صنعت جهانگردی به بررسی سیاست دولت‌ها در موضوع جهانگردی و شناخت ساختار نهادی مرتبط با گردشگری پرداخته و

-
- 1 . Dallen J. Timothy
 - 2 . Gyan P. Nyaupane
 - 3 . Jonathan Mitchell
 - 4 . Caroline Ashley
 - 5 . Colin Michael Hall

ارزش‌های حاکم بر سیاستگذاری را بر شمرده‌اند. آن‌ها کارکرد بازیگران مطرح در سیاست‌گذاری گردشگری را مورد مطالعه قرار داده، اهرم‌های تاثیر گذار بر گردشگری را توصیف نموده و ارزیابی‌های کارکرد سیاست‌گذاری عمومی بخش گردشگری را تشریح کرده‌اند و در برخی از نمودارها عناصر حاکم بر سیاست‌گذاری گردشگری، الگوهای رایج، تنوع سیاستگذاری در این صنعت و قلمرو مطالعه این سیاست‌ها را به چالش کشیده‌اند و در نهایت به این نتیجه رهنمون شده‌اند که برای شناخت زوایای سیاست‌گذاری عمومی گردشگری باید ارزش‌ها و اصول حاکم بر گردشگری را به درستی شناخت تا قضاوت صحیحی راجع به تصمیم‌سازان گردشگری داشت.

چاک وای گی^۲ و ادوارد و فایو سولا^۳ (۱۳۷۷) در کتاب جهانگردی در چشم اندازی جامع، در پنج بخش به شناخت اهداف جهانگردی و مسافرت، اجزای شکل دهنده سفر و گردشگری، بازاریابی توسعه در صنعت گردشگری، آثار متنوع جهانگردی و سیاست‌گذاری موجود در جهانگردی پرداخته طی تاریخچه‌ای به جهانگردی در عهد باستان، قرون وسطی، رنسانس، انقلاب صنعتی و عصر کنونی اشاره دارند و به عوامل رشد صنعت و جهانگردی، الگوی سفرهای گردشگری در قاره‌های اروپا، آسیا، آفریقا، آمریکا و خاورمیانه، عوامل تاثیرگذار در صنعت گردشگری و محیط زیست، بازار جهانگردی، خدمات حمل و نقل، سکونتگاه‌های گردشگران، شبکه‌های ارتباطی جهانگردان و کیفیت توزیع خدمات گردشگری و تنوع سفرهای گردشگری اشاره کرده‌اند و در فراز آخر از گردشگری به عنوان ابزاری برای تحقق صلح و تعاملات فرهنگی میان دولت‌ها یاد کرده‌اند.

اندرو هولدن^۴ (۱۳۹۴) در کتاب محیط و گردشگری در نه فصل به کلیات گردشگری، محیط و مسائل اخلاقی آن در گردشگری، رابطه گردشگری با محیط زیست، گردشگری، محیط زیست و اقتصاد، محیط زیست، فقر و گردشگری، پایداری و گردشگری، برنامه ریزی زیست محیطی و مدیریت گردشگری، تغییرات آب و هوا، بلایای طبیعی و گردشگری، آینده رابطه گردشگری با محیط زیست پرداخته و با بیان نگرش‌های رایج راجع به گردشگری به این نتیجه رسیده که به هر میزان که سطح زندگی، درآمدها، فرهنگ همگانی و پس اندازهای فردی افزایش می‌یابد، گرایش به انجام سفرهای گردشگری حتی با نیت کسب تجارب شغلی و تفریحی بیشتر شده و در آینده نه چندان دور گردشگری از ارکان مهم تامین کننده نیازهای مادی و معنوی جوامع خواهد شد و برای کشورهای در حال رشد تامین کننده کسری بودجه ملی کشور خواهد بود.

محمدهادی همایون (۱۳۸۴) در کتاب جهانگردی: ارتباطی میان فرهنگی از جهانگردی به عنوان یک رویکرد متفاوت نام برده و به توصیف آن به عنوان یک ساز و کار چند مرحله ای یاد کرده سپس

1 . John M. Jenkins

2 . Chuck Y. GEE

3 . Eduardo Fayos- Sola

4 . Andrew Holden

ارتباط آن را با اقتصاد و فرهنگ بیان نموده و تصریح کرده که گردشگری یک ارتباط میان فرهنگی میان جوامع ایجاد می‌کند. ایشان سپس به الگوهای راجع به تدوین مدیریت و سیاست‌گذاری پرداخته و گردشگری مسلمانان در قطبهای مختلف دنیا را ذکر کرده است از نگاه وی گردشگری و جهانگردی یک رویکرد فرهنگی - اجتماعی بوده که به اهمیت آن در قرآن کریم اشاره شده و اصول فلسفی، اجتماعی و حقوقی حاکم بر جهانگردی به خوبی تشریح گردیده است و در پایان پژوهش او، اهمیت اولویت منافع فرهنگی جهانگردی برجسته گردیده و منافع اقتصادی نیز در این بین جدی گرفته می‌شود هر چند که نسبت به منافع فرهنگی ارجحیتی ندارد با این حال در هزاره سوم گردشگری و جهانگردی زبان گویای ارتباط فرهنگی جوامع شرق و غرب و شمال و جنوب و کشورهای اسلامی با هم و با دیگران خواهد بود به نظر می‌رسد که جهان غرب و اسلام در زمینه جهانگردی در حال رقابت و ترویج اندیشه‌های آرمانی خود هستند ضمن آن که تمدن اسلامی نیروی جدیدی برای نجات بشریت در حال و آینده است.

سوالات پژوهش

- ۱- کارکرد اجتماعی زنان در گسترش اشتغال‌زایی در صنعت گردشگری با تاکید بر جنبه‌های حقوقی چه مواردی را شامل می‌شود؟
- ۲- کارکرد اقتصادی زنان در گسترش اشتغال‌زایی در صنعت گردشگری با تاکید بر جنبه‌های حقوقی ناظر به چه مباحثی است؟

تعریف متغیرها

کارکرد اجتماعی زنان در صنعت گردشگری

کارکرد اجتماعی زنان در صنعت گردشگری به آن دسته از فعالیتها و وظایفی اطلاق می‌شود که زنان با انجام آن و به عهده گرفتن پاره ای از آنها موجب تغییر و بهبود در رفتارها و برخوردهای اجتماعی جوامع با گردشگران می‌شوند که خود از بهترین مصادیق فرهنگ‌سازی در حوزه گردشگری است. آن دسته از تحولاتی است که به واسطه حضور زنان در صنعت گردشگری در جامعه به وقوع می‌پیوندد و موجب رشد اشتغال در زمینه‌های مختلف می‌گردد (معصومی، ۱۳۸۵، ۹۶). به عبارتی مطابق قطعنامه ۴۱/۱۲۸ مصوب ۱۹۸۶ مجمع عمومی انسان عامل و هدف نهایی توسعه است؛ بنابراین باید در تحقق این هدف آرمانی نقش اصلی را ایفا و خود از بهره‌وران آن باشد (ساعد و کیل و عسکری، ۱۳۸۳، ۵۰).

کارکرد اقتصادی زنان در صنعت گردشگری

کارکرد اقتصادی زنان در صنعت گردشگری به آن دسته از اعمالی اطلاق می‌گردد که موجب خلق پول و درآمد برای جامعه و به ویژه بانوان گردیده که رونق اقتصادی جوامع انسانی را در مجموع به دنبال دارد و به توسعه پایدار و رهایی از فقر و تنگناهای اقتصادی و مالی منجر می‌شود. این بند در واقع اشاره

به آن دسته از زنانی دارد که با ابتکارات و سلیقه‌های خاصی به کارآفرینی در این صنعت می‌پردازند و سود آن عاید اجتماع، خودشان و گردشگران می‌گردد و موجب افزایش سرمایه گذاری در این صنعت رو به رشد می‌شود (موثقی، ۱۳۹۲، ۷۴). در عین حال در میان همه آثار متنوع گردشگری کارگزاران گردشگری بیشترین هدف خود را مصرف یکی از این مصادیق گردشگری می‌نمایند و از تاثیرات فرهنگی، توسعه‌ای و صلح آمیز بودن گردشگری غفلت می‌نمایند (همایون، ۱۳۸۴: ۱۴).

گسترش اشتغال‌زایی

در تعریف گسترش اشتغال‌زایی می‌توان گفت که آن دسته از تکنیکها و راه‌حلهایی هست که موجب افزایش تعداد شاغلین در بخش‌های مختلف اقتصادی شده و منجر به ایجاد امنیت شغلی برای اتباع یک کشور و به ویژه طبقات آسیب‌پذیری نظیر زنان و پناهندگان بیگانه می‌گردد. یکی از مصادیق حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی انسان‌ها حق اشتغال است. این حق برای افراد وجود دارد که به کاری که علاقه و تخصص دارند مشغول شوند، بدون تبعیض از حیث نژاد، زبان، مذهب، جنسیت و دیگر شاخصه‌های متمایز کننده انسانی (قاضی، ۱۳۷۰: ۶۷۴). بنابراین دولت‌ها حق دارند که برای گسترش اشتغال‌زایی و عدالت اجتماعی در زمینه اشتغال مداخله کرده و به حمایت از کارگران و ایجاد امنیت شغلی برای آن‌ها مبادرت ورزند (قاضی شریعت پناهی، ۱۳۸۴: ۱۵۷).

صنعت گردشگری

گفته شده که صنعت گردشگری سازوکاری است که به موجب آن به تلاش‌هایی برخی از افراد اطلاق می‌شود که به دلایل گوناگون از جمله تفریح یا تمدد اعصاب یا علل دیگر از محل سکونت و کار خود خارج شده و حداقل ۲۴ ساعت در محل دیگری بیرون از شهر یا روستا اقامت‌گزینند (معصومی، ۱۳۸۴، ۱۰۳). به عبارت دیگر منظور از صنعت گردشگری جمعی از امکانات است که هدف نهایی آن پذیرایی و فروش خدمات به گردشگران به شیوه‌های گوناگون است (هولدن، ۱۳۸۴، ۱۴).

روش‌شناسی

روش به کار رفته در این تحقیق روش اسنادی است و ابزار جمع‌آوری داده‌ها، فیش می‌باشد که از منابع نظری معتبر استخراج گردیده و مورد استفاده قرار گرفته است.

یافته‌ها

همه کشورها به نوعی خواستار دستیابی به رشد اقتصادی پایدار و مطلوب هستند اما از مسیرهای مختلفی به آن دست می‌یابند چرا که شیوه‌های رشد اقتصادی کشورها با هم فرق دارند بدین ترتیب صحبت از رفاه می‌گردد که تنها در نتیجه تلاش و برنامه‌ریزی حاصل می‌شود که به گفته آرتور پیگو از استادان نخبه دانشگاه کمبریج انگلستان، باید آن را اقتصاد رفاه نامید (همان: ۱۳۷). همان‌طور که گی و

سولا تصریح کرده‌اند صنعت گردشگری از ظرفیتهای خاصی برای ایجاد مشاغل جدید برخوردار است و بستر فرهنگی قابل قبولی را در کشورهای دارا و ندار آفریده که سهم زنان در آن کمتر از مردان نیست. آمارها حکایت از آن دارد که یک دهم جمعیت کل جهان در صنعت گردشگری شاغلند و زنان به خاطر انعطاف در پذیرش مسؤولیت‌های شغلی، بیش از مردان در صنعت گردشگری مشغولند و به سرعت جذب بخش خدمات گردشگری می‌شوند. به ویژه پذیرایی از میهمانان که زنان در این فرآیند در خط مقدم قرار گرفته‌اند (۱۳۷۷: ۷۴-۷۳).

مطالعات عمیق میچل و آشلی حکایت از این واقعیت دارد که گردشگری قادر است گسترش منابع انسانی را تسریع کند و ضمن به کارگیری نیروهای مختلف اعم از مرد یا زن با آموزش رسمی و غیررسمی برای رونق بخش اشتغال به صورت کارآمد ظرفیت‌سازی نماید. بدین ترتیب می‌توان با به کارگیری فقرا در صنعت گردشگری که با انجام خدمات متنوع توأم با احساس رضایت و شادی به فقر آنها پایان داد و رونق اقتصادی قشر فقیر را شاهد بود (۱۳۹۲: ۱۸۵-۱۸۴). برخی از محققان تجربه زنان نو در زمینه گردشگری را مثال می‌زنند که موفق شد با انجام پاره‌ای تدابیر، نظیر کاهش مقررات سخت-گیرانه در زمینه حمل و نقل و ارتقای محصولات بازار گردشگری، به درآمد ۵/۷ میلیارد دلاری ظرف یکسال دست یابد (هال و جنکینز، ۱۳۷۷: ۴۸) که قطعاً زنان در کسب این موفقیت سهم بسزایی دارند. گردشگری دارای کارکردهای متفاوتی مانند اجتماعی و اقتصادی است که قادر است به فقر پایان دهد و موازنه اقتصادی بیافریند، اشتغال را گسترش دهد و به نماد توسعه پایدار مبدل شود. همین طور گردشگری قادر است از نظر اجتماعی به تقویت روحیه جمعی و انواع رفتارهای عقلانی در جوامع میزبان منجر شود و بردباریهای اجتماعی را ارتقا دهد. بدین ترتیب گردشگری تاثیر فوق‌العاده‌ای بر تمدنهای انسانی می‌گذارد و ملل جهان را به هم نزدیک می‌کند و یک شتاب دهنده اقتصادی است و با خود تغییر در شیوه زندگی را به ارمغان می‌آورد. همین طور زنان بیشترین فعالان بخش گردشگری را تشکیل می‌دهند از صنایع دستی و غذایی گرفته تا راهنمایی تخصصی توره‌های گردشگری و سافاری‌ها و سرویس‌های حمل و نقل بار و مسافر. در هر جامعه متمدنی زنان به عنوان نیمی از شهروندان عهده دار مسؤولیت‌های مختلف دولتی و خصوصی هستند که به تجربه ثابت شده که تعهدات سازمانی خود را به بهترین شکل ممکن انجام می‌دهند. امروزه زنان همگام مردان تقریباً در همه حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، نظامی سیاسی، تجاری، فضایی، هوانوردی و گردشگری حضور دارند و با داشتن نظم و ابتکار در دستاوردهای خدمات گردشگری رونق خاصی به این صنعت داده‌اند. از سوی دیگر کلیه موازین بین‌المللی حقوق بشر بر تساوی مرد و زن در همه شؤون حق حیات، حق ازدواج، حق سفر، حق اشتغال، حق مسکن، حق بر صلح و حق داشتن توسعه پایدار تاکید دارند و چنین مقرر شده که برای کار مساوی باید حقوق مساوی پرداخت شود و هیچ‌گونه تبعیضی میان مردان و زنان در تمتع از حقوق و فرصت‌های پیش رو نباشد. از جنبه‌های حقوقی نیز این مطلب پذیرفته شده که مشارکت زنان در

تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌ها موجب استقرار عدالت توزیعی در اجتماعات بشری می‌گردد و فرزندان آینده در سایه مادرانی دانا و توانمند، آینده روشنی را رقم خواهند زد. از سوی دیگر تجربیات موفق زنانی که به دلایلی ازدواج نکرده‌اند یا شوهرشان فوت شده یا طلاق گرفته یا طلاق داده شده‌اند، حاکی از این است که با اعتماد به نفس بالایی زندگی را از صفر شروع کرده و نه تنها خود را از گرداب فقر نجات داده‌اند بلکه موفق شده‌اند با ترتیب دادن استارت‌آپ‌ها به عنوان کارآفرین، تعداد زیادی از بیکاران را جذب کارگاه‌های کوچک خود کرده و با حقوق قابل قبول کسب و کار خود را رونق بخشند. ضمن آن که با احتیاط کامل در بازار گام برمی‌دارند و با واژه اعتماد بی حد و حصر به طرف مقابل سرمایه مالی خود را به خطر نمی‌اندازند. همین‌طور مشاهده شده که بانوان با پس‌اندازهای کوچک تشکیل یک صندوق قرض الحسنه خانگی و محلی غیر رسمی را داده و به ترتیب به اعضای صندوق وام‌های چند میلیون تومانی اعطا می‌کنند که واقعا کارساز است و به عنوان رقیب مقتدر بانک‌ها و موسسات مالی و اعتباری خود را مطرح می‌نمایند. بدیهی است که با حضور زنان در صنعت گردشگری به صورت گسترده می‌توان شاهد شکوفایی این صنعت و رونق اشتغال شد و جمع‌کثیری از جویندگان کار در بخش‌های مختلف خدمات گردشگری مشغول شوند و به توسعه پایدار دست یابند.

بحث و نتیجه‌گیری

به نظر می‌رسد اگر قصد داشته باشیم بین یافته‌ها و نتایج یک ارتباط منطقی ایجاد کنیم باید به این نکته اشاره کرد که با توجه به اینکه اکثر کشورهای جهان با معضل بزرگی چون بیکاری مواجه هستند و از رشد و توسعه اقتصادی مناسبی برخوردار نیستند، زنان به لحاظ داشتن قدرت بالای انعطاف و سازگاری با شرایط کاری و محیط‌های اشتغال در زمینه کار بسیار موفق‌تر از مردها عمل می‌کنند. امروزه کمتر آژانس هواپیمایی یا هتل موفق را می‌توان یافت که زنان در مدیریت و برنامه‌ریزی این مجموعه‌ها تاثیرگذار نباشند. همین‌طور در کشورهای موفق در زمینه گردشگری بسیاری از راهنمایان تور زنان هستند که نه تنها خود در این بخش شاغلند بلکه موفق شده‌اند برای بسیاری از جویندگان کار شغل ایجاد کنند. در بسیاری از کشورهای جهان اشتغال و تحصیل و سرمایه‌گذاری و حضور در صحنه‌های مختلف اجتماعی زن و مرد از حقوق و فرصت‌های مساوی و کاملاً برابر برخوردارند. این عدالت توزیعی کاملاً بر مبنای نقش‌آفرینی آنها تعریف شده است و کلیه مقررات مربوط به حقوق بین‌الملل از توازن حقوق زن و مرد صحبت می‌کنند و به استناد موازین حقوق بشر که ریشه در تعالیم ادیان الهی و آموزه‌های پیامبران (ع) دارد از حضور زنان در همه زمینه‌ها و از جمله اشتغال حمایت می‌کنند. بدین ترتیب یکی از مهمترین اқشار مطرح در جوامع انسانی، زنان هستند که اولین معلم هر انسانی می‌باشند و در نقش‌های مختلفی چون مادر، خواهر، دختر، همسر، خاله، مدیر، رئیس، وکیل، قاضی، خلبان، وزیر، رئیس‌جمهور، ملکه، صدر اعظم، جراح، پرستار، روان‌کاو و صدها عنوان دیگر نقش ایفا می‌کنند. بدون حضور آنها همه جوامع و مشاغل به نوعی صدمه خواهند دید زیرا نیمی از جمعیت هر کشوری و شاید

بیشتر آن‌ها را زنان و بانوان تشکیل می‌دهند زنان مهمترین عنصر برای تحکیم کانون خانواده محسوب می‌شوند و بقا و سلامت معنوی جوامع انسانی کاملاً وابسته به آنان است. به تجربه ثابت شده که زنان در هنر و سینما بسیار واقعی‌تر از مردان ایفای نقش می‌کنند و قابلیت‌های فراوانی برای برجسته شدن در همه زمینه‌های اشتغال، صنعت و هنر و خدمات دارند. این مهم از نگاه سازمان ملل متحد نیز مخفی نمانده و طی قطعنامه ۱۳۲۵ مصوب سال ۲۰۰۰ میلادی شورای امنیت نقش تاثیرگذار زنان در تحکیم صلح و امنیت بین‌المللی و استقرار صلح پایدار غیر قابل انکار اعلام شده است. بدین ترتیب زنان قادرند روند دستیابی به توسعه پایدار را به سرعت طی کنند بدون این که مخالف ارزش‌های حقوقی جوامع انسانی گام بردارند (موثقی، ۱۳۹۲: ۱۴۱). از جنبه حقوقی نیز معاهدات و کنوانسیون‌های بین‌المللی چندی به حمایت از حقوق زنان در زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی پرداخته‌اند که اهم آن‌ها عبارتند از:

۱- ماده ۲۳ اعلامیه جهانی حقوق بشر ۱۹۴۸ که به انتخاب آزادانه مشاغل و حق کار با شرایط عادلانه بدون تبعیض در دریافت دستمزد در قبال کار برابر و تحت شمول حمایت اجتماعی پرداخته است (مرکز مطالعات حقوق بشر، ۱۳۸۲: ۱۲)

۲- ماده ۲۶ میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی ۱۹۶۶ که به تساوی اشخاص در مقابل قانون بدون لحاظ هیچ‌گونه تبعیضی اشاره دارد (همان: ۲۷)

۳- ماده ۶، ۷ میثاق بین‌المللی حقوق اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ۱۹۶۶ به حق اشتغال بدون تمایز از حیث جنسیت پرداخته و تصریح دارد که همه باید فرصتی برای ارتقا داشته باشند (همان: ۴۹)

۴- ماده ۳ کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان ۱۹۷۹ مقرر داشته که دولت‌ها باید مسیر توسعه و رشد اجتماعی و اقتصادی زنان را با قانونگذاری هموار نمایند تا زمینه بهره‌گیری زنان از حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین اساسی شان فراهم گردد (همان: ۸۸)

۵- همین‌طور در بند ۱۳ اعلامیه کنفرانس پکن ۱۹۹۵ به تقویت بانوان برای حضور پررنگ در اجتماع و پروسه سیاست‌گذاری تصریح شده است (همان: ۲۶۷).

آمارها حکایت از این حقیقت دارد که زنان به دلیل تحقق استقلال فردی و مالی و نشان دادن قابلیت‌های فکری خود به سوی مشاغل مرتبط با خدمات گردشگری همانند راهنمایی تورهای مسافرتی و مدیریت آژانس‌های هوایی و جهانگردی متمایل می‌شوند که انصافاً کارآمد نیز عمل می‌نمایند بدین ترتیب هر روز بر تعداد زنان شاغل در بخش‌های تجاری و اقتصادی افزوده می‌شود که به نوعی به تحقق حقوق بشری آن‌ها منجر می‌شود و هم برای خود و هم دیگر صنوف شغل ایجاد می‌کنند (گی و سولا، ۱۳۷۷: ۲۱۴). زنان همانند یک معیار حرفه‌ای با مدیریت کم نظیر با شناسایی نیازهای گردشگران مانند غذاهای محلی، استراحت، گردش و ورزش‌های مهیج به برآوردن این ملزومات پرداخته و با جلب بالاترین میزان اعتماد، گردشگران را به سوی خرید محصولات مورد نیاز با کیفیت بالا و برندهای مشهور هدایت می‌کنند (محمودی میمند و مقدمی، ۱۳۹۰: ۶۳).

تیموئی و نیاوپان از پژوهشگران برجسته گردشگری اعلام می‌کند که عدم تساوی جنسیتی میان مرد و زن در دنیای امروز به حوزه‌های اجتماعی و اقتصادی نیز سرایت کرده و تلاش برای تحقق عدالت نسبت به زنان با موانع بسیاری مواجه است به عبارت دیگر پاره ای از عادات غلط جوامع انسانی برای اشتغال زنان به ویژه در بخش صنعت گردشگری فضای مناسبی ترسیم نمی‌کنند و توانایی‌های مدیریتی آن‌ها را باور ندارند (تیموئی و نیاوپان، ۹۰: ۱۳).

بدین ترتیب می‌توان اهم کارکردهای اجتماعی گردشگری را در موارد ذیل برشمرد:

۱. درک متقابل و احترام میان گردشگران خارجی و جوامع محلی
 ۲. تلقی گردشگری به عنوان مسیری برای شکوفایی اجتماعی و فردی هر دو طرف
 ۳. تلقی گردشگری به عنوان از شاخصه‌های مهم دستیابی به توسعه پایدار
 ۴. گردشگری راهی برای گردش نقدینگی در جوامع بومی
 ۵. توجه به ارتقای موازین حقوق بشر در صنعت گردشگری در سطح جهان، که می‌تواند بهترین توجیه فرهنگی و اجتماعی برای رونق حمایت از گردشگری باشد (موتقی، ۱۳۹۲: ۷۳).
- با عنایت به این مقررات است که در اصل ۲۰ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران « همه افراد ملت اعم از زن و مرد یکسان در حمایت قانون قرار دارند و از همه حقوق انسانی، سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی با رعایت موازین اسلام برخوردارند» و همین‌طور در ماده ۲۱ قانون اخیر مقرر شده که «دولت موظف است حقوق زن را در تمام جهات با رعایت موازین اسلامی تضمین نماید و امور زیر را انجام دهد:
۱. ایجاد زمینه‌های مساعد برای رشد شخصیت زن و احیای حقوق مادی و معنوی او
 ۲. حمایت مادران، بویژه در دوران بارداری و حضانت فرزند و حمایت از کودکان بی سرپرست
 ۳. ایجاد دادگاه صالح برای حفظ کیان و بقای خانواده
 ۴. ایجاد بیمه خاص بیوگان و زنان سالخورده و بی سرپرست
 ۵. اعطای قیمومت فرزندان به مادران شایسته در جهت غبطه آنها در صورت نبودن ولی شرعی»
- نهایت حمایت حقوقی خود را از زنان به عمل آورده است (سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۷۰: ۲۸).

همین‌طور ماده ۱۶ کنوانسیون رفع هرگونه تبعیض علیه زنان مصوب ۱۸ دسامبر ۱۹۷۹ مجمع عمومی سازمان ملل متحد، در بند ح خود مقرر می‌دارد که: «حقوق یکسان برای هر یک از زوجین در رابطه با مالکیت، اکتساب، مدیریت، سرپرستی، بهره‌برداری و در اختیار داشتن اموال خواه مجانی و یا با داشتن هزینه» را دولت‌های عضو باید تضمین نمایند (مرکز مطالعات حقوق بشر، ۱۳۸۲: ۹۵-۹۴-۸۵). همچنین در بند ۱۳ اعلامیه کنفرانس جهانی زن، پکن سپتامبر ۱۹۹۵ مقرر شد که «توانمندسازی زنان و مشارکت کامل آنان بر پایه برابری در همه زمینه‌های جامعه، از جمله مشارکت در فرآیند تصمیم‌گیری و دسترسی به قدرت، برای حصول برابری، توسعه و صلح، لزوم بنیادین دارد» و ماده ۴ اعلامیه اخیر که

مقرر داشته «حقوق زنان، حقوق بشر است» (همان: ۲۶۹-۲۶۸-۲۶۷)، به جایگاه حقوقی زنان در دسترسی به حقوق برابر و مساوی با مردان اشاره کرده که غیرقابل اغماض است. بنابراین از جنبه‌های حقوقی می‌توان گفت که زنان حق دارند در صورت لزوم با طرح شکایت و یا تقدیم دادخواست دادخواهی کنند و جبران خسارت وارده را مطالبه نمایند. آن‌ها حق دارند که برای کار مساوی درخواست حقوقی مساوی داشته باشند و از مزایای اشتغال بهره‌مند شوند همین طور حق دارند که از تامین امنیت شغلی مناسب برخوردار باشند و از حقوق بازنشستگی استفاده کنند. در زمینه اخذ وام نیز نباید تبعیضی در میان باشد و باید این امکان را برای آن‌ها تدارک دید تا بتوانند در پروژه‌های بزرگی نظیر صنعت گردشگری سرمایه‌گذاری کنند و از سود حاصل از آن بهره‌مند شوند و از مزایای داشتن شخصیت حقیقی و حقوقی به نحو احسن بهره‌مند شوند و قادر باشند که به پست‌های بالای مدیریتی در سه بخش دولتی، خصوصی و تعاونی دست یابند و جنسیت آن‌ها مانع پیشرفت آن‌ها نگردد. همین طور مجاز باشند که به نام و به مسؤولیت خودشان شرکت به ثبت برسانند و به عنوان مدیرعامل شرکت‌ها ابراز وجود کنند. در چنین وضعی است که زندگی در دهکده جهانی برای همه انسان‌ها خوشایند خواهند بود.

با در نظر گرفتن حضور زنان در صنعت گردشگری می‌توان نتیجه گرفت که همان طور که سازمان جهانی گردشگری^۲ در سال ۱۹۹۴ اعلام کرده، آثار اقتصادی گردشگری در پنج مورد برجسته شده است که عبارتند از: ارتقای درآمدهای کلان، جذب سرمایه‌گذاری خارجی، ارتقای مشاغل بومی، تاثیر مثبت ضریب رونق گردشگری بر توسعه پایدار و کمک به بودجه عمومی کشور (موتقی، ۱۳۹۲: ۷۷).

میچل و اشلی بر این عقیده اند که خانواده‌هایی که از طریق ارائه خدمات گردشگری امرار معاش می‌کنند حتی اگر در آینده به فرض محال با رکود در گردشگری مواجه شوند آن اندازه تجارب و مهارت‌های جانبی آموخته‌اند که از سایر مسیرها بتوانند زندگی خود را از لحاظ اقتصادی اداره کنند (۱۳۹۲: ۵۹). وسعت مشاغل ایجاد شده در صنعت گردشگری حیرت آور است زیرا هر لحظه امکان اضافه شدن یک ابتکار جدید را می‌توان شاهد بود. تنوع ورزش‌های هوایی در ۲۰ سال اخیر مثال بارزی از این تکثیر سریع تنوع‌گرایی در گردشگری است که می‌توان از آن با عنوان صادرات سفید^۳ یاد کرد (گی و سولا، ۱۳۷۷: ۴۷). با تاسیس مجتمع‌های تفریحی گردشگری در نواحی کم‌درآمد می‌توان اقتصاد سرزمین‌های بومی را از کساد و رکود نجات داد به ویژه درآمد آن دسته از زنانی که یا نان‌آور ندارد یا فوت شده و یا طلاق گرفته‌اند و خود مسؤول امرار معاش خود و فرزندان طلاق هستند بدین ترتیب گردشگری یک ابزار کارآمد برای ایجاد توازن اقتصادی در کشورهای با شکاف طبقاتی بالاست (معصومی، ۱۳۸۴: ۳۸). بدین ترتیب برای کشورهای کم‌درآمد بهترین سیاست برای ثبات اقتصادی و رشد و توسعه پایدار است. در این صورت، مردم بومی بتدریج به امکانات رفاهی متعارف که قبلاً به آن دسترسی نداشتند، دست می‌یابند. در ضمن برای آن دسته از اشخاصی که از دانش کافی برخوردار نیستند، اما تجارب ارزشمندی دارند امکان رشد و ارتقا به وجود می‌آید. ضمن آن که به تدریج با دیگر زبان‌های خارجی نیز آشنا

می‌شوند و با شیرین کاری‌های خود تعداد زیادی گردشگری جذب می‌نمایند (همان: ۳۹). بدین ترتیب در سرزمین‌های میزبان، گردشگران شاهد و ناظر تحقق عدالت توزیعی که همانا توزیع عادلانه امکانات شکوفایی مردم است، می‌گردند و شکاف میان داراها و ندارها کاهش می‌یابد که این خود از عوامل کاهش تنش و آسیب‌های اجتماعی جوامع انسانی است (موسایی، ۱۳۹۰: ۲۶).

غلامی از گردشگری به عنوان صادرات نامرئی یاد کرده که قابلیت ارزآوری بالایی دارد به عبارت دیگر به زعم وی گردشگر یک خریدار فوری خدمات و پذیرایی شماسست و این گردشگر است که به دنبال شما می‌آید تا از دستاوردهای فرهنگی، اخلاقی، تاریخی، مذهبی و اجتماعی به همراه صنایع دستی و میراث فرهنگی، خوشه‌هایی پییده و ارمان سفرش بکند (۱۳۸۵: ۵۵).

نزدیک به ۱۱ سال قبل بود که انوشه انصاری عنوان اولین گردشگر فضایی را به دست آورد و با صرف میلیون‌ها دلار به مسافرت فضایی مبادرت ورزید. این بانوی دانشمند و ماجراجو ثابت کرد معیار داوری هر انسان باید اهداف و موفقیت‌هایش باشد نه جنسیت (ماهنامه صنعت گردشگری صاعقه، ۱۳۸۵، ۵۳). ایران با داشتن ۴۰۸ نوع صنایع دستی از جمله سکه دوزی، جاجیم بافی، منجق دوزی و صدها نوع هنر سنتی که بسیاری از آنان توسط زنان محلی تولید می‌شوند، در بهبود فضای کسب و کار جایگاه ارزشمندی را در اختیار دارد (ماهنامه صنعت گردشگری صاعقه، ۱۳۸۵، ۶۰) همین‌طور بانوان فرهیخته منطقه **توران** با دستان توانای خود قالی‌های بلوچی را بافته و به عنوان صنایع دستی روانه بازار می‌کنند که مشتریان پر و پا قرص خود را دارد. با کسب درآمد از فروش این گونه صنایع و با اندکی کسب مهارت و آموزش مردم محلی هر منطقه به ارزش ساختار فرهنگی و بومی خود پی برده و از طریق فروش ملموسات فرهنگی خود به افزایش درآمد و توان اقتصادی خود نائل می‌آیند. چرا که با ابراز خلاقیت در آثار هنری خود و فروش آن برای تهیه آثار بعدی مصمم تر از قبل گام بر می‌دارند (خداداد، ۹۰: ۲۱-۲۰).

یافته‌های اخیر ثابت کرده که در سال‌های آینده دو سوم از دارندگان موبایل در جهان بانوان خواهند بود که با داشتن آن ضمن احساس بهتر به داشتن فرصت‌های جدید شغلی و مالی نائل خواهند شد و از فقر فاصله خواهند گرفت (ماهنامه سفر، ۹۰: ۵۹). همین‌طور زنان در شهر امیریه دامغان سنت گل غلتان را اجرا می‌کنند که نوزادان یک ساله را در میان گلبرگ‌های گل محمدی خوابانده او را تطهیر می‌نمایند با این که این مراسم در لیست گنجینه‌های معنوی ایران به ثبت رسیده است. اما اگر موفق به ثبت بین المللی در یونسکو نیز شویم خدا می‌داند که هر ساله صدها هزار نفر برای مشاهده این سنت برجسته ایرانی از گوشه و کنار جهان به امیریه سفر می‌کنند و با فرهنگ معنوی و برجسته این منطقه آشنا می‌شوند (سامی نیا، ۹۰، ۷۸). منهای نان صنعتی در اکثر نقاط ایران از جمله شادگان، پخت نان با زنان است همین‌طور آن‌ها مسؤول جمع‌آوری خرما و بسته‌بندی منظم را در این شهر بر عهده دارند که با تولید سالانه ۵۰۰۰۰ تن و فروش بیش از ۳۵۰۰۰ تن (معادل ۳۵/۰۰۰/۰۰۰ کیلوگرم) خرما یکی از بهترین مشاغل پر سود را رقم می‌زنند. به‌حق باید زنان را مبتکران کارآفرینی و اشتغال‌زایی نامید

(ظهوری، ۱۳۹۴: ۵۴). علاوه بر آن در جاده منتهی به شادگان، زنان با فروش ماهی به مشتریان رهگذر و گردشگران به رونق اشتغال در این منطقه به بهترین شکل کمک می‌کند و خود و خانواده شان را از فقر نجات داده و برای داشتن سرمایه بیشتر کار و تلاش می‌کنند (همان: ۵۵). سازمان جهانی گردشگری در شعار سال‌های ۱۹۹۷ و ۲۰۰۳ به موضوع تعاملات گردشگری و اشتغال اشاره کرده به این ترتیب که شعار سال ۱۹۹۷ این سازمان جهانگردی فعالیت پیش‌تاز قرن ۲۱ در زمینه اشتغال‌زایی و حفظ محیط زیست نام گرفت و شعار سال ۲۰۰۳ جهانگردی نیروی محرکه ای برای فقرزدایی، اشتغال و توان اجتماعی نام گرفت که بدون شک نقش زنان در تحقق این شعارها کاملاً تاثیرگذار بوده‌اند (موتقی، ۱۳۹۲: ۷۹).

گردشگری صنعتی با تاثیرات مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، اخلاقی و بین‌المللی است که ایجاد کننده توازن میان درآمدهاست و قادر است روند توسعه پایدار را تسریع کند و با افزایش میزان اشتغال به ویژه برای زنان به فقر این قشر آسیب پذیر پایان داده و فرهنگ عمومی را ارتقا دهد بدین ترتیب به تدریج از خودمحوریه‌ها کاسته شده و احترام به حقوق دیگران ترویج می‌گردد و موجب رونق بازارهای مختلف کشورها می‌شود و زنان به لحاظ نیمی از جمعیت کشورها را تشکیل می‌دهند قادرند بالاترین سطح تاثیر را در گردشگری به خود اختصاص دهند که موفقیت توره‌های گردشگری با مدیریت زنان از آژانسهای رزرو هتل و بلیط هواپیما و سفرهای خارجی گرفته تا راهنمایی توره‌های گردشگری تا دستیابی به بالاترین میزان اطلاع رسانی نشان از کارکرد مثبت اجتماعی و اقتصادی زنان در صنعت گردشگری دارد. بدیهی است با افزایش ارتباطات بین ملل و تجارب آنها می‌توان شاهد ایجاد فرصتهای جدیدی برای رونق بازارها و اشتغال در همه جوامع بود و تلاش کرد که دهکده جهانی برای همه مکانی خوشایند و مطبوع گردد. بدون شک گردشگری با داشتن کارکردهای مختلف نقش تاثیرگذاری در بهبود روابط بین الملل و کاهش فقر و بیکاری داشته و قادر است تا کسری بودجه رسمی کشورها را تا حد خودکفایی برطرف کند. به تجربه ثابت شده که کشورهای اروپایی که ساختار اکولوژیک و دموکراتیک دارند گردشگری به صنعت شماره یک آن‌ها مبدل شده و بر اساس شایسته‌سالاری هر کس قادر به برنامه ریزی و ارائه ابتکارات جدیدتری باشد، درآمد و وجهه اجتماعی بالاتری خواهد داشت چه مرد باشد و چه زن. امروزه اشتغال تقریباً مشکل اساسی همه ملل جهان است و بی توجهی به آن از هیچ زاویه ای قابل توجیه نیست. گزارش‌های سازمان ملل حکایت از آن دارد که دو گروه از آسیب پذیرترین افراد برخی از جوامع بحران زده کودکان و زنان هستند که در جنگ و صلح با مشکلات عدیده ای مواجه‌اند. بدین ترتیب با حضور قانونمند زنان در حوزه صنعت گردشگری نه تنها کارکرد اجتماعی و اقتصادی زنان بهبود یافته بلکه با رونق بازار کسب و کار چرخ اقتصادی جوامع به آرامی شروع به حرکت کرده و دیگر گروه‌های اجتماعی از این چرخش مالی سود خواهند بود. جالب توجه این که صنعت گردشگری بیش از همه صنایع دیگر به لحاظ ماهیت منحصر به فرد گردشگری از ظرفیت بالایی برای ایجاد اشتغال در جوامع بومی برخوردار است و مشابه دیگر صنایع یا سهام بورس‌هایی نظیر وال استریت، داوجونز، نزدک،

توکيو و لندن نيست كه سقوط كند يا ورشكستگي در سطح هنگفتي به بار آورد. زنان خالق مدهاي جديد لباس، انواع غذاهاي ابتكاري، دكوراسيون اتاق ها و آشپزخانه ها و سرويس طلاجات هستند و با مديريت اقتصادي ذاتي قادرند هر بازاري را رونق بخشند و كالاهاي توليد شده را در سريعترين زمان ممكن به فروش برسانند. در اكثر كشورهاي اروپايي، ژاپن و آمريكا و كره جنوبي از زنان در امر تبليغ كالاهاي مصرفي استفاده مي شود كه تقاضاي كالاهاي جديد را افزايش مي دهند و رونق اقتصادي را رقم مي زنند. همين طور مي توان از تجارب شركت هاي هواپيمايي موفقي چون لوفت تانزا، پان آمريكن، بريتيش ايرويز و ايرفرانس مثال زد كه با بكارگيري مهمانداران زن و رفتار منظم و مودبانه آنها در طول مسير پرواز، به سوالات مسافرين در باره مقصد و جاذبه هاي گردشگري آن پاسخ مي دهند و شوق رسيدن به مقصد را در مسافرين دو چندان مي نمايند. بدين ترتيب زنان نيمي از شهروندان همه جوامع انساني هستند و بهره گيري از ظرفيت هاي فكري زنان مي تواند به رونق و رنسانس گردشگري در هزاره سوم بينجامد و بيشترين اشتغال را در اجتماعات بشري رقم زند. بدون شك برجسته كردن موفقيت هاي زنان در حوزه گردشگري در ارتقا و حمايت از حقوق بشر زنان موثر بوده و نويد بخش زندگي توام با عدالت و رفاه براي همه ساكنين اين كره خاكي است.

References

- Aliakbari, E. (2012). **Tourism Geography of Iran Tehran: Study and codification**. Human Science books organization (samt) & Research and Development Human Science center, (In Persian).
- Center for Human Rights studies, (2003), **A Selection of International Documents on Human Rights**, Tehran: university of Tehran Faculty of Law and political science & Garayesh publication, (In Persian).
- Cultural minster and Islamic guide publishing organization (1991), **Islamic Republic of Iran constitution**, Tehran, (In Persian).
- Dallen J.T & Gyan P.N (2010-2011), **Cultural Heritage and Tourism in Developing countries**, Translator: A pourfaraj & J.Bapiri, Tehran: Mahkama, (In, Persian).
- GEE, C.Y & FAYOS-SOLA, E. (1998). **International Tourism: A Global Perspective**, Tranlater: Parsayan. A & Aarabi, S.M, Tehran: Culture Research Bureau, (In Persian).
- GHAZI "shariat panahi", A. (2005). **Precis du Dorit constitutionnel**, Tehran: Publication Mizan, (In Persian).
- Ghazi, A. (1991). **Dorit constitutionnel et Institutions politiques**, Tom 1, (Fondement et generalite), Tehran: Tehran university publications, (In Persian).
- Golami, M. (2007). **We don't know ceremony, we don't coming guest**, Tourism Industry monthly magazine saegheh, Issue No.5, Feb. Tehran, (In Persian).

- Hall, C.M & Jenkins, J.M (1995). **Tourism and public policy**, Translator: Ardakanian, A& Habibi, M.R, Tehran: Armagan publication , (In Persian).
- Haydary, A (2010), **Knowledge ghosts nations**, Tehran: mahkama, (In Persian).
- Holden, A. (2008), **Environment and Tourism**, Translator: Movahed. A., Zareie, R., Tehran: Study and codification Human science books organization (samt) & Research and Development Human science center, (In Persian).
- Homayoon, M.H, (2005). **Tourism as Intercultural communication A comparative study on the western contemporary & the Islamic Models**, Tehran: I.S.U. Press, (In Persian).
- Kodadad, A. (2011), Village Tourism in Toean, **SAFAR Journey of communication**, Vol. 20, No 28, July, Tarabar Publication Institute, (In Persian).
- Mahmoudi; Maymand. M& Moghaddami, A. (2001). **Modern Management of Global Tourism Recognition of concepts, principles & Tourism Marketing**, Tehran: Mahkama, (In Persian).
- Masoumi, M. (2006). **The Nature of Tourism**, Tehran: Payek kosar publication, (In Persian).
- Matthew, R. (2009). **Unknown territories Discoverers**, Abstract history Discoverers Age era and qualify Development of world, Translator: shariati, M.S. Tehran: Sabzan, (In Persian).
- Mitchell.J & Ashley, c. (2013). **Tourism & poverty Reduction**, Tehran: Sociologists, (In Persian).
- Movasaghi, H. (2013), **Tourism position in International solidarity**, Tabriz: Idin publication & yanar publication, (In Persian).
- Movassaghi, H. (2013), Perspective of women's Rights from the viewpoint of the united Nations organization, **Journal of woman & study of Family**, Vol.6, No.22, winter, Tabriz (In Persian).
- Musai, M. (2011). **Principles of Tourism Economics**, Tehran: Mahkama, (In Persian).
- Saed Vakil, A& Askar, P (2004). **Third Generation of Human Rights solidarity Rights**, Tehran: majdpub, (In Persian).
- SAFAR Journey of communication. (2011), **Tarabar publication Institute** Vol.20, No.28.July, Tehran, , (In Persian).
- Sami nia. M. (2011), Flowers ceremony, **SAFAR Journey of communication**, Vol.20, No.28, July, Tehran Publication Institute , (In Persian).

-
- Tourism Industry monthly magazine saegheh, (2006). **Sample in this all Art**, Issue, No.1, July. Tehran, (In Persian).
- Tourism Industry Monthly magazine saegheh. (2006), **The First space Tourist woman is a Iranian**, Issue No., July. Tehran, (In Persian).
- United Nations Resident coordinator Office and United Nations information center (2010), **United Nations Today**, Translator: A. Isary Kasmai, Tehran: Abaron, (In Persian).
- Zakerian, M. (2002), **Human Rights in New Millenium**, Tehran, university of Tehran Faculty of Law and Political Science, (In Persian).
- ZiAi Bigdeli, M.R. (2014). **Public International Law**, Tehran: Ganjedanesh Publications, (In Persian).
- Zohori, M. (2015). **Life in shadegan**, SARZAMINEMAN, Iranian Cultural and Geographical Studies Journal, Tehran: Hamshahri Magazines Group, (In Persian).